

Η σχέση μεταξύ προστασίας των έργων βάσει του δικαιώματος του δημιουργού με την προστασία των σχεδίων και υποδειγμάτων

ΔΕΕ υπόθεση C-683/17, Cofemel- Sociedade de Vestuário SA κατά G-Star Raw CV.

Ευτυχία Κοκκινάκη, προπτυχιακή φοιτήτρια, Νομική Σχολή, Ευρωπαϊκό Πανεπιστήμιο Κύπρου

Το άρθρο ασχολείται με τον σχολιασμό της εκδοθείσας πρόσφατα δικαστικής απόφασης C-683/17, Cofemel- Sociedade de Vestuário SA κατά της G-Star Raw CV. Το πορτογαλικό δικαστήριο απέστειλε προδικαστικό ερώτημα στο πλαίσιο ερμηνείας του άρθρου 2 στοιχείο α' της οδηγίας 2001/29 ΕΚ (για την εναρμόνιση ορισμένων πτυχών του δικαιώματος του δημιουργού και συγγενικών δικαιωμάτων στην κοινωνία της πληροφορίας). Το κύριο ζήτημα που ανέκυψε σχετίζεται με την εφαρμογή των προϋποθέσεων για την προστασία ενός έργου βάσει των διατάξεων της πνευματικής ιδιοκτησίας. Η νομολογία έρχεται να επικυρώσει την εφαρμογή ενός ενιαίου και αυτόνομου κριτηρίου, αυτό της «πρωτοτυπίας», όχι μόνο για όλα τα είδη έργων αλλά και για όλα τα κράτη μέλη. Το Δικαστήριο απέρριψε την δυνατότητα των κρατών μελών να θεσπίζουν επιπλέον κριτήρια για την προστασία ενός σχεδίου ή υποδείγματος με τα δικαιώματα του δημιουργού (σώρευση της ειδικής προστασίας που παρέχεται στα σχέδια και υποδείγματα με την νομοθεσία της πνευματικής ιδιοκτησίας) και πόσο μάλλον υποκειμενικά κριτήρια που εξαρτούν την προστασία ενός έργου από την αξία του.

Η εταιρεία G-Star που δραστηριοποιείται στο χώρο σχεδιασμού άσκησε στις 30/8/2013 αγωγή κατά της εταιρίας Cofemel που, επίσης, δραστηριοποιείται στον ίδιο χώρο, ενώπιον του πρωτοβάθμιου πορτογαλικού δικαστηρίου. Το αίτημα της ήταν η παύση της προσβολής των δικαιωμάτων της ως δημιουργού και κάθε πράξη αθέμιτου ανταγωνισμού σε βάρος της, υποστηρίζοντας ότι η Cofemel παρήγαγε τζιν, μακρουμάνικες αθλητικές μπλούζες και κοντομάνικες μπλούζες (με σήμα TIFFOSI) ανάλογα με τα δικά της υποδείγματα ARC (για τα τζιν) και ROWCY (για τις μακρουμάνικες αθλητικές και κοντομάνικες μπλούζες).

Αίτημα της ήταν, επιπλέον, η καταβολή αποζημίωσης για την ζημία που υπέστη και ημερήσιας χρηματικής ποινής για κάθε νέα προσβολή μέχρι την άρση της. Η G-Star ισχυρίστηκε ότι τα υποδείγματα της έπρεπε να τυγχάνουν της προστασίας της πνευματικής ιδιοκτησίας καθώς ήταν πρωτότυπα πνευματικά

δημιουργήματα και άρα χαρακτηρίζονταν ως έργα. Από την άλλη, η Cofemel ισχυρίστηκε ότι τα εν λόγω υποδείγματα δεν ήταν έργα.

Το πρωτοβάθμιο δικαστήριο έκανε δεκτή εν μέρει την αγωγή της G-Star και επέβαλε στην Cofemel παύση της προσβολής των δικαιωμάτων του δημιουργού της ενάγουσας εταιρείας, καταβολή αποζημίωσης ανάλογης των κερδών που αποκόμισε από την πώληση των προσβλητικών ενδυμάτων και τέλος, καταβολή ημερήσιας χρηματικής ποινής επί ενδεχόμενης νέας προσβολής.

Στην συνέχεια, η Cofemel άσκησε έφεση ενώπιον του εφετείου Λισσαβόνας (da Relação de Lisboa). Το Δικαστήριο υποστήριξε ότι το άρθρο 2§1 σημείο i της οδηγίας 2001/29 υπό το πρίσμα των υποθέσεων Infopac International C-5/08 και Painer C-145/10 παρέχει την προστασία της πνευματικής ιδιοκτησίας στα έργα εφαρμοσμένης τέχνης, στα βιομηχανικά σχέδια και υποδείγματα και στα έργα σχεδίου, εφόσον πληρούν το κριτήριο της

«Έπρεπε να τυγχάνουν της προστασίας της πνευματικής ιδιοκτησίας καθώς ήταν πρωτότυπα πνευματικά δημιουργήματα και χαρακτηρίζονταν ως έργα.»

Πνευματική Ιδιοκτησία

πρωτοτυπίας. Με άλλα λόγια, είναι αποτέλεσμα της προσωπικής πνευματικής εργασίας του δημιουργού τους, χωρίς να χρειάζεται κάποιος ιδιαίτερος βαθμός αισθητικής ή καλλιτεχνικής αξίας. Βασίζόμενο στην άνω ερμηνεία, είπε ότι τα υποδείγματα της G-Star ήταν έργα και προστατεύονταν με τις διατάξεις της πνευματικής ιδιοκτησίας και κατέληξε στο συμπέρασμα ότι υπάρχει προσβολή των δικαιωμάτων του δημιουργού της G-Star από την παραγωγή των ενδυμάτων της Cofemel.

Παρόλα αυτά, η Cofemel άσκησε αναίρεση ενώπιον του Ανώτατου Δικαστηρίου της Πορτογαλίας (Supremo Tribunal de Justiça), το οποίο τόνισε ότι το κύριο ζήτημα για την επίλυση της διαφοράς στρέφεται γύρω από το άρθρο 2 σημείο i της οδηγίας 2001/29, στο οποίο δεν καθορίζεται ο απαιτούμενος βαθμός πρωτοτυπίας, ώστε χαρακτηριστεί ένα έργο τέτοιο, ώστε να τυγχάνει την προστασία της πνευματικής ιδιοκτησίας. Με αφετηρία την θέση αυτή, το Δικαστήριο αποφάσισε να αναστείλει την ενώπιον του διαδικασία και έστειλε προδικαστικό ερώτημα στο Δικαστήριο της Ευρωπαϊκής Ένωσης στην νομική βάση του άρθρου 267 της ΣΛΕΕ.

Το πρώτο και βασικό ερώτημα που υπέβαλε το Ανώτατο Πορτογαλικό Δικαστήριο είναι κατά πόσο το άρθρο 2 στοιχείο α' της οδηγίας 2001/29 απαγορεύει στα κράτη μέλη να παρέχουν την προστασία της πνευματικής ιδιοκτησίας σε βιομηχανικά σχέδια ή υποδείγματα και σε έργα τέχνης με άλλα κριτήρια, όπως το ιδιαίτερο και αξιολογώτερο οπτικό αποτέλεσμα από αισθητικής άποψης, εκτός από το κύριο της πρωτοτυπίας.

Το δεύτερο ερώτημα είναι επακόλουθο του πρώτου και το Δικαστήριο ρωτάει, αν το άρθρο 2 στοιχείο i της οδηγίας 2001/29 επιτρέπει στα κράτη μέλη το χαρακτηρισμό ενός έργου εφαρμοσμένης τέχνης, βιομηχανικού σχεδίου ή υποδείγματος και έργου σχεδίου ως «καλλιτεχνική δημιουργία» ή «έργο τέχνης», αφού πραγματοποιηθεί μια αυστηρή αξιολόγηση τους σχετικά με τον καλλιτεχνικό τους χαρακτήρα κατά τις αντιλήψεις που επικρατούν στους καλλιτεχνικούς ή θεσμικούς κύκλους.

Το Δικαστήριο ακολουθεί μια συγκεκριμένη συλλογιστική πορεία, προκειμένου να απαντήσει στο πρώτο ερώτημα. Αν γίνει προσπάθεια να αποδοθεί υπό την μορφή ερωτημάτων, θα ήταν η εξής: Πρώτον, που απονέμει η πνευματική ιδιοκτησία προστασία; ΜΟΝΟ στα έργα. Δεύτερον, τι σημαίνει «έργο»; Οι λέξεις κλειδιά είναι η έκφραση και κυρίως η πρωτοτυπία. Τρίτον, τα υποδείγματα μπορούν να χαρακτηριστούν ως έργα; Βάσει της «αρχής της σώρευσης» ναι, ΕΦΟΣΟΝ πληρούν τις προϋποθέσεις της έννοιας του «έργου». Τέταρτον, αν μπορούν τα υποδείγματα να προστατευθούν ως έργα, ένα αισθητικό ή καλλιτεχνικό κριτήριο θα αρκούσε για να παρέχει στον δημιουργό την εν λόγω προστασία; Με άλλα λόγια, θα έπρεπε να ληφθεί υπόψη η αξία του έργου, για να αποφανθεί το δικαστήριο ότι υπάρχει πρωτοτυπία;

Οι άνω προβληματισμοί γεννούνται γύρω από την προσπάθεια προστασίας της διανοητικής ιδιοκτησίας και της εναρμόνισης των κρατών μελών με τις σχετικές πράξεις παράγωγου ενωσιακού δικαίου. Ωστόσο, υφίστανται ορισμένα κενά στα νομοθετικά κείμενα, όπως η έλλειψη ορισμού της έννοιας της πρωτοτυπίας, για την οποία έχουν αναπτυχθεί πολλές θεωρίες, μεταξύ των οποίων οι δυο βασικές είναι: η υποκειμενική και η αντικειμενική. Το ΔΕΕ έδωσε την λύση με έναν ενιαίο και μοναδικό ορισμό της πρωτοτυπίας που έχει ισχύ για όλα τα έργα και με την παρούσα απόφαση επικυρώνεται^[1] η ανάγκη συμμόρφωσης των κρατών μελών σε αυτή.

Η αρχή της σώρευσης της ειδικής προστασίας των βιομηχανικών σχεδίων ή υποδειγμάτων και της πνευματικής ιδιοκτησίας συνεπάγεται ότι ένα υπόδειγμα, που ενδιαφέρει στην συγκεκριμένη υπόθεση με τα ενδύματα, μπορεί να χαρακτηριστεί ως έργο, μόνο, όμως, εφόσον πληροί την προϋπόθεση της πρωτοτυπίας. Η έννοια της πρωτοτυπίας είναι το βασικό κριτήριο για το χαρακτηρισμό ενός αντικειμένου ως έργο. Αυτό σημαίνει ότι άλλα κριτήρια, όπως το ιδιαίτερο και αξιολογώτερο οπτικό αποτέλεσμα από αισθητικής άποψης, δεν θα αρκούσε για τον χαρακτηρισμό ενός

« Η έννοια της πρωτοτυπίας είναι το βασικό κριτήριο για το χαρακτηρισμό ενός αντικειμένου ως έργο. »

[1] Ε. Σταματούδη, Η Πρωτοτυπία στο Δίκαιο Πνευματικής Ιδιοκτησίας της Ευρωπαϊκής Ένωσης, ΔιΜΕΕ, Τεύχος 1/2006, σελ.49. και Eleonora Rosati, The Levola Hengelo CJEU decision: ambiguities, uncertainties ... and more questions, The Ipkat, 13/11/2018. Ανακτήθηκε από: <http://ipkitten.blogspot.com/2018/11/the-levola>

hengelo-cjeu-decision.html. Στην υπόθεση Levola Hengelo γεννάται επίσης το ζήτημα της δέσμευσης των κρατών μελών στην νομολογία του ΔΕΕ, αναφορικά με την έννοια της πρωτοτυπίας.

ΔΕΕ υπόθεση C-683/17, Cofemel

έργου ως πρωτότυπου. Εν συντομία, έχει υποστηριχθεί ως αιτιολογία ότι ένα κριτήριο που στηρίζεται στις αισθήσεις κάλλους που προκαλεί ένα αντικείμενο στα άτομα είναι υποκειμενικό και θα εξαρτούσε την πρωτοτυπία από την αξία του, γεγονός που δεν θα εξυπηρέτούσε τους σκοπούς της πνευματικής ιδιοκτησίας.

I. Η πρωτοτυπία: Ο ενιαίος χαρακτήρας στην ΕΕ του κριτηρίου προστασίας των έργων από την πνευματική ιδιοκτησία

Στην οδηγία 2001/29/ΕΚ προβλέπεται η υποχρέωση των κρατών μελών να κατοχυρώσουν ορισμένα αποκλειστικά δικαιώματα για τους δημιουργούς των έργων. Η έννοια του «έργου» είναι αυτοτελής και για το χαρακτηρισμό ενός αντικειμένου ως έργου πρέπει να συντρέχουν σωρευτικά δυο προϋποθέσεις, σύμφωνα με την νομολογία^[2]: α) η πρωτοτυπία και β) η υπαρκτή έκφραση με δυνατότητα αντικειμενικού προσδιορισμού.

Η έννοια της πρωτοτυπίας παραδοσιακά δεν ορίζονταν σε διεθνή και ευρωπαϊκά κείμενα. Είναι αόριστη έννοια και είχαν αναπτυχθεί πολλές θεωρίες με τις δυο βασικές να είναι η αντικειμενική και η υποκειμενική. Στην αντικειμενική προσέγγιση η πρωτοτυπία αποτελεί μέθοδος σύγκρισης του έργου με τα προηγούμενα, δηλαδή εξετάζοντας τις λεπτομέρειες του διαπιστώνεται κατά πόσο διαφοροποιείται ως μοναδικό αναφορικά με τα προγενέστερα έργα. Η πρωτοτυπία λαμβάνεται υπόψη ως το «κριτήριο της αντιγραφής»^[3]. Η εν λόγω θεωρία έχει αναπτυχθεί σε χώρες αγγλοσαξονικού δικαίου σε αντίθεση με την υποκειμενική που διαπιστώνεται σε χώρες ηπειρωτικού δικαίου. Στην υποκειμενική προσέγγιση η πρωτοτυπία αποτελεί στοιχείο που σχετίζεται άμεσα με την προσωπικότητα του δημιουργού και ένα έργο χαρακτηρίζεται πρωτότυπο, εφόσον φέρει την σφραγίδα της προσωπικότητας του^[4].

Στο ενωσιακό δίκαιο η έννοια της πρωτοτυπίας έχει εναρμονιστεί εν μέρει σε τρεις περιπτώσεις έργων, αναφορικά με τα λογισμικά, τις βάσεις δεδομένων και τις φωτογραφίες. Εκεί η πρωτοτυπία αποτελεί το «αποτέλεσμα της προσωπικής πνευματικής εργασίας του δημιουργού». Με την απόφαση Infopaq International C-05/08 επεκτείνεται για πρώτη φορά το άνω κριτήριο για όλα τα είδη έργων και όχι μόνο για τις τρεις περιπτώσεις. Αποτελεί αποτέλεσμα συμβιβασμού μεταξύ του κριτηρίου πρωτοτυπίας του ηπειρωτικού και του κοινοτικού δικαίου γιατί η προσωπική εργασία παραπέμπει στην αντικειμενική τάση (έλλειψη αντιγραφής) αφενός και η πνευματική εργασία στην υποκειμενική τάση (ύπαρξη σύνδεσης του έργου με τον δημιουργό) αφετέρου^[5].

Η υπόθεση Infopaq International, εκτός από το ότι έθεσε την πρωτοτυπία ως την μοναδική προϋπόθεση για την παροχή της προστασίας της πνευματικής ιδιοκτησίας για όλες τις κατηγορίες έργων, έδωσε έμφαση στο ποιοτικό χαρακτήρα της προϋπόθεσης και όχι στο ποσοτικό, καθώς και ένα κομμάτι έργου (π.χ. κείμενο με 11 λέξεις) δύναται να έχει στοιχεία που συνιστούν έκφραση της προσωπικής πνευματικής εργασίας του δημιουργού και άρα να προστατεύεται. Τέλος, είναι σημαντικό να τονιστεί ότι το κριτήριο πρέπει να ερμηνεύεται κατά τρόπο ενιαίο στα κράτη μέλη, γεγονός που θα τα εμποδίσει να το ερμηνεύσουν περεταίρω με την εθνική τους νομοθεσία^[6].

Ωστόσο, η απόφαση έπρεπε να επικυρωθεί, προκειμένου να υιοθετηθεί η νομολογία για τον προαναφερθέντα ορισμό της έννοιας της πρωτοτυπίας. Ακολουθεί, η υπόθεση Murphy C-403/08 η οποία αφορά τα αθλητικά γεγονότα και τους ποδοσφαιρικούς αγώνες. Το Δικαστήριο αποφάνθηκε ότι δεν αποτελούν αντικείμενο πνευματικής ιδιοκτησίας γιατί δεν είναι πνευματικές δημιουργίες που είναι αποτέλεσμα κάποιας δημιουργικής ελευθερίας αλλά ακολουθούν τους συγκεκριμένους κανόνες του παιχνιδιού. Επομένως, προστίθεται

« Η πρωτοτυπία αποτελεί τη μοναδική προϋπόθεση για την παροχή της προστασίας της πνευματικής ιδιοκτησίας για όλες τις κατηγορίες έργων. »

[2] Ε.Σταματούδη, Η Πρωτοτυπία στο Δίκαιο Πνευματικής Ιδιοκτησίας της Ευρωπαϊκής Ένωσης, ΔιΜΕΕ, Τεύχος 1/2006, σελ.49

[3] Philippe Jouglaux, Ευρωπαϊκό Δίκαιο Πνευματικής Ιδιοκτησίας, Εκδόσεις Σάκκουλα ΑΘΗΝΑ-ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ, 2020, σελ.41

[4] Philippe Jouglaux, Ευρωπαϊκό Δίκαιο Πνευματικής Ιδιοκτησίας, Εκδόσεις Σάκκουλα ΑΘΗΝΑ-ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ, 2020, σελ.41

[5] Philippe Jouglaux, Ευρωπαϊκό Δίκαιο Πνευματικής Ιδιοκτησίας, Εκδόσεις Σάκκουλα ΑΘΗΝΑ-ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ, 2020, σελ.48

[6] Ε.Σταματούδη, Η Πρωτοτυπία στο Δίκαιο Πνευματικής Ιδιοκτησίας της Ευρωπαϊκής Ένωσης, ΔιΜΕΕ, Τεύχος 1/2006, σελ.49

Πνευματική Ιδιοκτησία

ένα ακόμη στοιχείο στην έννοια της πρωτοτυπίας, η «δημιουργική ελευθερία του δημιουργού»^[7].

Εν συνεχεία, θα μεσολαβήσουν και άλλες σημαντικές υποθέσεις που θα επικυρώσουν την υπόθεση Infopaq International, όπως η Football Dataco C-604/10 (αξιζει να αναφερθεί ότι το Δικαστήριο είπε ότι το κριτήριο της πρωτοτυπίας δεν πληρούνται, όταν το στήσιμο της βάσης δεδομένων υπαγορεύεται από τεχνικές εκτιμήσεις, κανόνες ή περιορισμούς που εμποδίζουν την δημιουργική ελευθερία), Flos C-168/09, FAPL C-403/08, C-429/08, BSA C-393/09 και SAS C-406/10. Η σημαντικότερη υπόθεση που επιβεβαίωσε την υπόθεση Infopaq International είναι η υπόθεση Painer C-145/10.

Στην εν λόγω απόφαση ζήτημα αποτελούσε, εάν τα φωτογραφικά πορτρέτα αξίζουν καθόλου ή μικρότερο βαθμό προστασίας με βάση την πνευματική ιδιοκτησία λόγω του ελάχιστου βαθμού δημιουργικής ελευθερίας που διαθέτει ο δημιουργός. Το Δικαστήριο υποστήριξε ότι ένα φωτογραφικό έργο είναι πρωτότυπο, υπό τον όρο ότι είναι αποτέλεσμα της προσωπικής πνευματικής εργασίας του δημιουργού, αντανακλώντας την προσωπικότητα του και εκφράζοντας τις ελεύθερες και δημιουργικές επιλογές του, χωρίς να λαμβάνεται υπόψη η αξία ή ο σκοπός του. Ειδικότερα, η απόδειξη περισσότερων δημιουργικών επιλογών μπορεί να θεμελιώσει επαρκή βαθμό πρωτοτυπίας και η προστασία που παρέχεται θα είναι ίδια για όλα τα έργα, ανεξαρτήτως του βαθμού δημιουργικής ελευθερίας κατά την παραγωγή τους^[8].

Σημαντική είναι η υπόθεση Levola Hengelo C-310/17, η οποία έθεσε μια ακόμη προϋπόθεση στην έννοια της πρωτοτυπίας. Συγκεκριμένα, η υπόθεση διαπραγματευόταν κατά πόσο η γεύση ενός τροφοίμου μπορεί να αποτελέσει έργο και να προστατευθεί με το δικαίωμα της πνευματικής ιδιοκτησίας. Το Δικαστήριο υποστήριξε ότι ένα έργο πρέπει να προσδιορίζεται με επαρκή ακρίβεια και αντικειμενικότητα, ακόμη και αν η έκφραση του αντικειμένου δεν είναι απαραίτητα μόνιμη (όπως η γεύση και η όσφρηση). Επομένως, κατέληξε

στο συμπέρασμα ότι δεν είναι δυνατός ο ακριβής και αντικειμενικός προσδιορισμός της γεύσης ενός τροφοίμου (το ίδιο θα μπορούσε να υποστηριχθεί και για τα αρώματα) καθώς η γεύση είναι υποκειμενική και την αντιλαμβάνεται διαφορετικά το κάθε άτομο με τα δικά του οργανοληπτικά κριτήρια. Ωστόσο θα ήταν δυνατή η διάκριση της γεύσης του ενός από του άλλου τροφοίμου, εάν υπήρχαν τα κατάλληλα τεχνικά μέσα ή επιστημονικές μεθόδους που να συνδράμουν στην κατοχύρωση μιας γεύσης, αλλά εφόσον δεν υφίσταται ακόμη στο παρόν στάδιο επιστημονικής εξέλιξης, η γεύση τροφοίμου δεν μπορεί να προστατευθεί από την πνευματική ιδιοκτησία^[9].

Στην υπόθεση Cofemel το Δικαστήριο ήρθε και επικύρωσε την προαναφερθείσα πάγια νομολογία του για το έργο και τις προϋποθέσεις προστασίας του. Τόνισε την σπουδαιότητα της ακριβούς και αντικειμενικής προσέγγισης του επίμαχου αντικειμένου που δεν πρέπει να βασιζέται στις «εγγενώς υποκειμενικές αισθήσεις του προσώπου»^[10]. Ακόμη, στην σκέψη 35 της απόφασης κατέληξε ότι ένα αντικείμενο χαρακτηρίζεται ως έργο, εφόσον εμπεριέχει τα στοιχεία των παραγράφων 30 και 32, δηλαδή να είναι πρωτότυπο προσωπικό πνευματικό δημιούργημα που εκδηλώνει τις ελεύθερες και δημιουργικές επιλογές του δημιουργού του, δυνάμενο να προσδιοριστεί με ακρίβεια και αντικειμενικότητα. Συμπερασματικά, το έργο που χαρακτηρίζεται ως τέτοιο και παρέχει τα δικαιώματα του δημιουργού βάσει της οδηγίας 2001/29, έχει την ίδια έκταση προστασίας με τα υπόλοιπα έργα που εμπίπτουν στην εν λόγω οδηγία, ανεξαρτήτως του βαθμού δημιουργικής επιλογής.

Τα έργα προστατεύονται βάσει της πνευματικής ιδιοκτησίας, υπό την τήρηση των άνω προϋποθέσεων αλλά μπορούν να τύχουν της ίδιας προστασίας και τα υποδείγματα ενδυμάτων της εναγόμενης εταιρείας;

« Το έργο είναι πρωτότυπο προσωπικό πνευματικό δημιούργημα που εκδηλώνει τις ελεύθερες και δημιουργικές επιλογές του δημιουργού του, δυνάμενο να προσδιοριστεί με ακρίβεια και αντικειμενικότητα. »

[7] Ε. Σταματούδη, Η Πρωτοτυπία στο Δίκαιο Πνευματικής Ιδιοκτησίας της Ευρωπαϊκής Ένωσης, ΔιΜΕΕ, Τεύχος 1/2006, σελ.49

[8] Ε. Σταματούδη, Η Πρωτοτυπία στο Δίκαιο Πνευματικής Ιδιοκτησίας της Ευρωπαϊκής Ένωσης, ΔιΜΕΕ, Τεύχος 1/2006, σελ.49

[9] Ν. Κρητικού και Ε. Σταματούδη, ΔΕΕ υποθ. C-310/2017, απόρ. της 13.11.2018 [Έννοια «έργου» του πνευματικού δημιουργού. Προστασία γεύσης τροφοίμου], ΔιΜΕΕ, Τεύχος 4/2018, σελ.536

[10] ΔΕΕ υπόθεση C-683/17, Cofemel- Sociedade de Vestuário SA κατά G-Star Raw CV, 12/9/2019, σκέψη 34 της απόφασης

ΔΕΕ υπόθεση C-683/17, Cofemel

II. Η αρχή της σώρευσης των καθεστώτων προστασίας των σχεδίων και υποδειγμάτων και της πνευματικής ιδιοκτησίας

Το άρθρο 17§2 του Χάρτη Θεμελιωδών Δικαιωμάτων(ΧΘΔ) της Ε.Ε. προστατεύει την διανοητική ιδιοκτησία και το Δικαστήριο τόνισε ότι αντικείμενα ή κατηγορίες αντικειμένων που εμπίπτουν στην κατηγορία αυτή δεν συνάγεται ότι «πρέπει στο σύνολο τους να τυγχάνουν πανομοιότυπης προστασίας». Η Ευρωπαϊκή Ένωση θέσπισε ειδική νομοθεσία με πράξεις παράγωγου δικαίου για την προστασία της πνευματικής ιδιοκτησίας και των βιομηχανικών σχεδίων και υποδειγμάτων. Έτσι, παρά το γεγονός ότι ο ΧΘΔ δεν προβλέπει τη σώρευση της προστασίας για τα σχέδια ή υποδείγματα και τα έργα, με την ενωσιακή νομοθεσία καθίσταται δυνατή.

Αναλυτικότερα, το ευρωπαϊκό δίκαιο με την θέσπιση ειδικής νομοθεσίας καθιστά σαφές ότι τα προστατευόμενα αντικείμενα ως βιομηχανικά σχέδια ή υποδείγματα είναι διαφορετικά από τα προστατευόμενα έργα βάσει της οδηγίας 2001/29^[11]. Ωστόσο, στο άρθρο 96§2 του Κανονισμού 6/2002 προβλέπεται ότι «Το σχέδιο ή υπόδειγμα που προστατεύεται από κοινοτικό σχέδιο ή υπόδειγμα είναι επίσης δεκτικό προστασίας βάσει της νομοθεσίας περί του δικαιώματος του δημιουργού των κρατών μελών, από την ημερομηνία κατά την οποία το σχέδιο ή υπόδειγμα δημιουργήθηκε ή αποτυπώθηκε σε οποιαδήποτε μορφή. Η έκταση και οι προϋποθέσεις παροχής της προστασίας, καθώς και ο απαιτούμενος βαθμός πρωτοτυπίας, καθορίζονται από κάθε κράτος μέλος».

Η σωρευτική προστασία μπορεί να δημιουργήσει προβλήματα υπερβολικής προστασίας ενός υποδείγματος, όπως επί των ενδυμάτων της G-Star, με την παροχή προστασίας των δικαιωμάτων τόσο των σχεδίων ή υποδειγμάτων όσο και του δημιουργού, παρακωλύοντας τον ελεύθερο οικονομικό ανταγωνισμό^[12]. Η σώρευση της ειδικής προστασίας των σχεδίων

ή υποδειγμάτων και της πνευματικής ιδιοκτησίας καθιστούν δυνατό το χαρακτηρισμό ενός σχεδίου ή υποδείγματος ως έργου, εφόσον, όμως, πληρούνται οι προϋποθέσεις του έργου και δη της πρωτοτυπίας.

Ως προς αυτό το σημείο, η υπόθεση Cofemel διευκρινίζει ένα σημαντικό στοιχείο. Εφόσον τα σχέδια ή υποδείγματα προστατεύονται ως έργα, μόνο αν πληρούν την προϋπόθεση της «πρωτότυπης έκφρασης» του έργου, γίνεται αντιληπτό ότι το άρθρο 17 εδάφιο 2 της οδηγίας 98/71 για τα βιομηχανικά σχέδια και υποδείγματα («Η έκταση και οι όροι της προστασίας, συμπεριλαμβανομένου και του απαιτούμενου βαθμού πρωτοτυπίας, καθορίζονται από κάθε κράτος μέλος») δεν τυγχάνει εφαρμογής πλέον^[13].

Η υπόθεση Cofemel αρνείται ότι τα κράτη μέλη μπορούν να θεσπίζουν επιπλέον κριτήρια^[14] ή διαφορετικά από την πρωτοτυπία για να θεμελιώσουν την προστασία ενός υποδείγματος με τα δικαιώματα του δημιουργού, γιατί το ΔΕΕ έχει θέσει με πάγια νομολογία του ένα μοναδικό κριτήριο για τα έργα, αυτό της πρωτοτυπίας, το οποίο πρέπει επίσης να πληρούνται για να χαρακτηριστεί ένα υπόδειγμα ως έργο. Επιπλέον, δεν επιτρέπεται να καθορίσουν κανένα βαθμό πρωτοτυπίας του έργου, καθώς τα έργα προστατεύονται το ίδιο, ανεξαρτήτου του είδους, της φύσης, του σκοπού, του βαθμού δημιουργικής ελευθερίας που έχει ο δημιουργός και της αξίας τους.

Συνοψίζοντας, η υπόθεση καθιστά σαφές την ύπαρξη δυνατότητας σώρευσης της ειδικής προστασίας των σχεδίων και υποδειγμάτων με το δίκαιο της πνευματικής ιδιοκτησίας και άρα το χαρακτηρισμό των υποδειγμάτων ως έργων αλλά μόνο υπό τον όρο την πλήρωσης των προϋποθέσεων προστασίας του έργου και συνάμα την απαγόρευση από τα κράτη μέλη του καθορισμού επιπρόσθετων προϋποθέσεων, εκτός της πρωτοτυπίας.

« Το Δικαστήριο τόνισε ότι αντικείμενα ή κατηγορίες αντικειμένων που εμπίπτουν στην κατηγορία αυτή δεν συνάγεται ότι «πρέπει στο σύνολο τους να τυγχάνουν πανομοιότυπης προστασίας. »

[11] ΔΕΕ υπόθεση C-683/17 , Cofemel- Sociedade de Vestuário SA κατά G-Star Raw CV, 12/9/2019, σκέψη 40 της απόφασης

[12] Philippe Jougleux, Ευρωπαϊκό Δίκαιο Πνευματικής Ιδιοκτησίας, Εκδόσεις Σάκκουλα ΑΘΗΝΑ-ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ, 2020, σελ.350 επ.

[13] Ε.Σταματούδη, Μ.-Δ. Παπαδοπούλου, Βιομηχανικά σχέδια και υποδείγματα και η αλληλεπίδραση δικαίων βιομηχανικής και πνευματικής ιδιοκτησίας, ΔιΜΕΕ, Τεύχος 4/2016, σελ.518

[14] Philippe Jougleux, Ευρωπαϊκό Δίκαιο Πνευματικής Ιδιοκτησίας, Εκδόσεις Σάκκουλα ΑΘΗΝΑ-ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ, 2020, σελ.350 επ

Πνευματική Ιδιοκτησία

III. Η αρχή της αδιαφορίας προς την αξία του έργου

Το ζήτημα της αξίας του έργου έχει απασχολήσει προηγουμένως την νομολογία και έρχεται ξανά στο προσκήνιο με την υπόθεση Cofemel επί της οποίας το Δικαστήριο στην ουσία απαντά στο προδικαστικό ερώτημα. Τα υποδείγματα μπορούν να χαρακτηριστούν ως έργα. Γεννάται, όμως, η απορία κατά πόσο είναι δυνατό τα κράτη μέλη να παρέχουν την προστασία των δικαιωμάτων του δημιουργού που προβλέπει η οδηγία 2001/29 στα υποδείγματα με ένα άλλο κριτήριο, εκτός της πρωτοτυπίας, το οποίο είναι αυτό της «αισθητικής πρωτοτυπίας».

Τα σχέδια ή υποδείγματα υπόκεινται σε διαφορετικό καθεστώς, το δίκαιο βιομηχανικών σχεδίων ή υποδειγμάτων, σε σχέση με τα έργα που υπόκεινται στο δίκαιο της πνευματικής ιδιοκτησίας. Οι σκοποί που επιδιώκεται σε κάθε περίπτωση είναι διαφορετικοί, αφενός η προώθηση της καλλιτεχνικής δημιουργίας για τα έργα και αφετέρου η ενίσχυση της βιομηχανικής παραγωγής για τα σχέδια ή υποδείγματα^[15]. Οι προϋποθέσεις προστασίας των σχεδίων ή υποδειγμάτων είναι, εν συντομία, η εξωτερική διαμόρφωση, η βιομηχανική ή βιοτεχνική αξιοποίηση, ο αισθητικός χαρακτήρας, το νέο και ο ατομικός χαρακτήρας. Αυτό που ενδιαφέρει είναι μια καλίσθητη διαμόρφωση που αυξάνει την εμπορική αξία του σχεδίου ή υποδείγματος, με σκοπό την μαζική παραγωγή. Γι' αυτό και για λόγους διασφάλισης του ελεύθερου ανταγωνισμού, η προστασία τους είναι μικρότερη, 5ετης με δυνατότητα ανανέωσης μέχρι 4 φορές (δηλαδή έως 25 χρόνια προστασία).

Από την άλλη πλευρά, για τα έργα μοναδικό κριτήριο είναι η πρωτοτυπία, δηλαδή η προσωπική πνευματική εργασία του δημιουργού, που εκδηλώνεται με τις ελεύθερες δημιουργικές επιλογές του και η αντικειμενική και επαρκή προσέγγιση της έκφρασης του επίμαχου αντικειμένου, όπως ορίζεται με την πάγια νομολογία του ΔΕΕ. Η προστασία είναι μεγαλύτερη καθώς παρέχεται μόνο στα «αντικείμενα που αξίζουν να χαρακτηριστούν ως

έργα»^[16] και φτάνει τα 70 χρόνια μετά τον θάνατο του δημιουργού.

Η αισθητική πρωτοτυπία, ως κριτήριο για την προστασία ενός υποδείγματος με τα δικαιώματα του δημιουργού, προϋποθέτει ότι το υπόδειγμα έχει ένα βαθμό δημιουργικότητας, η συνολική εντύπωση του οποίου διαφέρει στο μέσο άτομο σε σχέση με άλλα υποδείγματα. Όμως, η γενική εντύπωση που δημιουργείται και το ιδιαίτερο αισθητικό αποτέλεσμα δεν είναι τίποτα άλλο από μια συνέπεια της «εγγενώς υποκειμενικής αίσθησης άλλους που προκαλείται σε οποιοδήποτε πρόσωπο κληθεί να αντικρίσει το αποτέλεσμα»^[17]. Είναι ένα υποκειμενικό κριτήριο το οποίο δεν συνάδει με την πάγια νομολογία που απαιτεί ένα ακριβή και αντικειμενικό προσδιορισμό του έργου^[18].

Το γεγονός ότι η εξωτερική διαμόρφωση ενός υποδείγματος ή το σχήμα του είναι αισθητικά ελκυστικό, όπως τα υποδείγματα της εταιρείας G-Star, δεν αρκεί ως κριτήριο για να το χαρακτηρίσει ως πρωτότυπο έργο, ώστε να τυγχάνει ο δημιουργός της προστασίας των δικαιωμάτων του δημιουργού. Το καλίσθητο αποτέλεσμα είναι υποκειμενικό κριτήριο, το οποίο δεν δύναται να καλύψει την έννοια της πρωτοτυπίας.

Δεν είναι αδιάφορο προς τα άνω ότι ένα αισθητικό κριτήριο θα εξαρτούσε την προστασία του έργου στην εκτίμηση της αξίας του. Με πάγια νομολογία, το ΔΕΕ έχει αποφανθεί ότι ένα έργο προστατεύεται το ίδιο σε σχέση με άλλα χαρακτηρισθέντα ως έργα, ανεξαρτήτως των ιδιαίτερων χαρακτηριστικών, του προσορισμού και της αξίας τους, γιατί θα ανάγκαζε το δικαστήριο να χωρίσει τα έργα ανάλογα του ύψους της πρωτοτυπίας τους. Με άλλα λόγια, δεν θα τύγχαναν προστασίας έργα που δεν αξίζουν, αν και είναι πρωτότυπα (με την ισχύουσα νομολογία). Με την επίμαχη απόφαση δεν επιτρέπεται στα κράτη μέλη να θέτουν επιπρόσθετα υποκειμενικά κριτήρια και να καθορίζουν τον βαθμό πρωτοτυπίας για την προστασία ενός έργου. Το έργο προστατεύεται, εφόσον πληροί το μοναδικό και κοινό, αντικειμενικό κριτήριο της πρωτοτυ-

«Το καλίσθητο αποτέλεσμα είναι υποκειμενικό κριτήριο, το οποίο δεν δύναται να καλύψει την έννοια της πρωτοτυπίας...»

[15] Ν.Κ.Ρόνας, Βιομηχανική ιδιοκτησία, 3^η έκδοση, Εκδόσεις Νομική Βιβλιοθήκη, 2016, σελ. 73

[16] ΔΕΕ υπόθεση C-683/17, Cofemel- Sociedade de Vestuário SA κατά G-Star Raw CV, 12/9/2019, σκέψη 50 της απόφασης

[17] ΔΕΕ υπόθεση C-683/17, Cofemel- Sociedade de Vestuário SA κατά G-Star Raw CV, 12/9/2019, σκέψη 53 της απόφασης

[18] Ν.Κρητικού και Ε.Σταματούδη, ΔΕΕ υποθ. C-310/2017, απόφ. της 13.11.2018 [Έννοια «έργου» του πνευματικού δημιουργού. Προστασία γείσης τροφίμου], ΔιΜΕΕ, Τεύχος 4/2018, σελ.536

ΔΕΕ υπόθεση C-683/17, Cofemel

πίας, το οποίο παρέχει ομοιόμορφη προστασία σε όλα τα χαρακτηρισθέντα έργα ως πρωτότυπα.

Συμπεράσματα

Το Δικαστήριο καταλήγει ως προς το πρώτο προδικαστικό ερώτημα στα εξής: «Λαμβανομένου υπόψη του συνόλου των ανωτέρων σκέψεων, κατ' ορθή ερμηνεία του άρθρου 2 στοιχείου α', της οδηγίας 2001/29, εθνική νομοθετική ρύθμιση δεν επιτρέπεται να παρέχει προστασία, βάσει του δικαιώματος του δημιουργού, σε υποδείγματα όπως τα επίμαχα στην υπόθεση της κύριας δίκης υποδείγματα ενδυμάτων, δικαιολογούμενη από το ότι, πέθαν του χρηστικού σκοπού τους, τα υποδείγματα αυτά παράγουν ιδιαίτερο και αξιοσημείωτο οπτικό αποτέλεσμα από αισθητικής απόψεως».

Αναφορικά με το δεύτερο προδικαστικό ερώτημα, το Δικαστήριο δεν δίνει απάντηση, καθώς κρίνει ότι έχει καλυφθεί από την απάντηση στο πρώτο ερώτημα.

Η απόφαση Cofemel κρίνεται σημαντική για τους εξής λόγους:

Πρώτον, στην απόφαση τίθεται το ζήτημα της σώρευσης της ειδικής προστασίας των σχεδίων ή υποδειγμάτων με την πνευματική ιδιοκτησία που καθιστά δυνατό το χαρακτηρισμό ενός υποδείγματος ως έργου, εφόσον, όμως, πληρούνται τα κριτήρια προστασίας του έργου και κυρίως της πρωτοτυπίας. Πιο συγκεκριμένα, δεν μπορούν τα κράτη μέλη να θέσουν επιπλέον κριτήρια για το χαρακτηρισμό ενός αντικειμένου ως έργου, γιατί το κριτήριο είναι ένα, της πρωτοτυπίας αλλά και για λόγους προστασίας του ελεύθερου ανταγωνισμού και της ελευθερίας της έκφρασης (αποφυγή της πολλαπλής-με περισσότερες νομικές βάσεις-προστασίας). Το άρθρο 17 εδάφιο 2 της οδηγίας 98/71 για τα βιομηχανικά σχέδια και υποδείγματα («Η έιταση και οι όροι της προστασίας, συμπεριλαμβανομένου και του απαιτούμενου βαθμού πρωτοτυπίας, καθορίζονται από κάθε κράτος μέλος») δεν μπορεί να εφαρμοστεί πλέον. Εν κατακλείδι, η απόφαση, επικυρώνει εκ νέου την προϋπόθεση

της πρωτοτυπίας ως το μοναδικό κριτήριο που ερμηνεύεται αυτοτελώς και ισχύει κατά τρόπο ενιαίο και αυτόνομο σε όλα τα κράτη μέλη.

Δεύτερον, ως επακόλουθο, τα κράτη μέλη οφείλουν να συμμορφωθούν προς την νομολογία και να δεχτούν το περιεχόμενο της έννοιας της πρωτοτυπίας, όπως έχει οριστεί από την νομολογία, ώστε να υπάρξει μια ομοιόμορφη προσέγγιση^[19] σε όλη την Ευρωπαϊκή Ένωση.

Τρίτον, γίνεται προσπάθεια εναρμόνισης των κρατών μελών ως προς την παροχή προστασίας της πνευματικής δημιουργίας με ένα αντικειμενικό κριτήριο. Δεν επιτρέπεται η αξιοποίηση υποκειμενικών κριτηρίων που θα βασίζονται στην καλλιτεχνική αξία του έργου^[20]. Αυτό θα είχε ως αποτέλεσμα την παροχή προστασίας των δικαιωμάτων του δημιουργού σε μερικά μόνο έργα με αυθαίρετα αισθητικά κριτήρια, μη ικανά να οδηγήσουν σε αντικειμενικό και ακριβή προσδιορισμό του έργου, θίγοντας την αρχή της ασφάλειας δικαίου.

Τέλος, αξίζει να αναφερθεί ότι η υπόθεση Cofemel βεβαιώνει ότι οι εξαντλητικοί κατάλογοι ή κλειστές λίστες έργων είναι ασυμβίβαστοι προς το δίκαιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Στην υπόθεση *Levola Hengelo*, που επίσης κάνει δεκτό το άνω επιχείρημα, το Δικαστήριο απέρριψε την γέυση τροφίμου ως δύναμενη να χαρακτηριστεί ως έργο γιατί δεν μπορεί να προσδιοριστεί επαρκώς και με αντικειμενικότητα. Ωστόσο, θα μπορούσε να απορρίψει την γέυση (και την οσμή ενδεχομένως) ως έκφραση, γιατί δεν εμπίπτει στην έννοια του λογοτεχνικού και καλλιτεχνικού έργου, προκειμένου να μην προστατεύεται με τα δικαιώματα του δημιουργού.

Αν ένα κράτος μέλος απορρίπτει την προστασία σε ένα έργο, επειδή δεν εμπίπτει στον κατάλογο των προστατευόμενων έργων ή ακόμα και αν δέχεται την προστασία π.χ. στα

« Προσπάθεια εναρμόνισης των κρατών μελών ως προς την παροχή προστασίας της πνευματικής δημιουργίας με ένα αντικειμενικό κριτήριο. »

[19] Eleonora Rosati, The Cofemel decision well beyond the 'simple' issue of designs and copyright, The *Ipkat*, 17/9/2019. Ανακτήθηκε από: <http://ipkitten.blogspot.com/2019/09/the-cofemel-decision-well-beyond-simple.html> και Eleonora Rosati, The *Levola Hengelo* CJEU decision: ambiguities, uncertainties ... and more questions, The *Ipkat*, 13/11/2018. Ανακτήθηκε από

<http://ipkitten.blogspot.com/2018/11/the-levola-hengelo-cjeu-decision.html>

[20] Eleonora Rosati, The Cofemel decision well beyond the 'simple' issue of designs and copyright, The *Ipkat*, 17/9/2019. Ανακτήθηκε από: <http://ipkitten.blogspot.com/2019/09/the-cofemel-decision-well-beyond-simple.html>

Πνευματική Ιδιοκτησία

αρώματα, όπως έκανε η Ολλανδία^[21], που, όμως, το ΔΕΕ απέριψε εμμέσως με την υπόθεση Levola Hengelo, θα δημιουργούνταν προβλήματα ελεύθερης κυκλοφορίας και ασφάλειας δικαίου. Κατά συνέπεια είναι ανάγκη, η προστασία των δικαιωμάτων του δημιουργού να στηρίζεται σε ταυτόσημες απαιτήσεις και να υπόκειται σε ταυτόσημους περιορισμούς σε ολόκληρη την Ε.Ε.

Εν κατακλείδι, ο κλάδος της πνευματικής ιδιοκτησίας είναι σχετικά καινούριος, καθώς άρχισε να απασχολεί την νομική επιστήμη ήδη από τον 19^ο αιώνα και γι' αυτό πολλές έννοιες δεν ρυθμίζονται από την νομοθεσία και τόσο τα κράτη μέλη όσο και η νομολογία έρχονται να καλύψουν κενά. Οι συνθήκες μεταβάλλονται λόγω της τεχνολογικής εξέλιξης και δημιουργούνται νέα ερωτήματα, όπως με το χαρακτηρισμό της γεύσης τροφίμου ως έρ-

γου στην υπόθεση Levola Hengelo ή το ζήτημα της διεκδίκησης πνευματικών δικαιωμάτων από ζώα στην υπόθεση monkey selfie. Επειδή, η πνευματική ιδιοκτησία επηρεάζει πολλούς τομείς, μεταξύ των οποίων εντάσσεται και η οικονομία, για την διασφάλιση του ελεύθερου ανταγωνισμού και της ασφάλειας δικαίου, μια λύση, η οποία προτείνεται και από το ίδιο το ΔΕΕ, είναι η δέσμευση των κρατών μελών από την νομολογία του τελευταίου καθιστώντας εφικτή μια ομοιόμορφη ρύθμιση του δικαίου της πνευματικής ιδιοκτησίας σε ευρωπαϊκό επίπεδο.

.....

« Είναι ανάγκη, η προστασία των δικαιωμάτων του δημιουργού να στηρίζεται σε ταυτόσημες απαιτήσεις και να υπόκειται σε ταυτόσημους περιορισμούς σε ολόκληρη την Ε.Ε. »

[21] Eleonora Rosati, The Levola Hengelo CJEU decision: ambiguities, uncertainties ... and more questions, The Ipkat, 13/11/2018. Ανακτήθηκε από

<http://ipkitten.blogspot.com/2018/11/the-levola-hengelo-cjeu-decision.html>